

УДК: 94:355.48](5'96/598)«1946/1956»

Самотуга Інна,
студентка магістратури,
СумДПУ імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

ПЕРША ІНДОКИТАЙСЬКА ВІЙНА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

У статті проаналізовано ситуацію в Індокитаї після Другої світової війни. Висвітлено причини, хід та наслідки війни Франції у В'єтнамі в 1946-1954 рр..

Ключові слова: Хо Ши Мін, ДРВ, Перша індокитайська війна, Французький союз, Женевські угоди.

Samotuga I. The First Indo-Chinese War and its Consequences

The article analyzes the situation in Indochina after the Second World War. The reasons, course and consequences of the French war in Vietnam in 1946-1954 are highlighted.

Key words: Ho Chi Minh, DRV, First Indo-Chinese War, French Union, Geneva agreements.

Постановка проблеми: Під час Другої світової війни багато народів Південно-Східної Азії, які потрапили в зону японської окупації, розгорнули боротьбу за звільнення своїх країн. Після розгрому Японії для країн Південно-Східної Азії склалися сприятливі умови для звільнення від колоніальної залежності. Але Франція не бажала миритися з втратою своїх колоній. Розпочинається війна, яка отримала назву Перша індокитайська війна і яка завершується поразкою Франції та підписанням Женевських угод, що мало великий вплив на подальший розвиток в'єтнамського народу.

Аналіз актуальних досліджень: Криза в Індокитаї була тривалим конфліктом, яка залишила глибокий слід в історії країн Індокитаю, Франції та США. Тому дана тема привертала увагу багатьох дослідників. Першу індокитайську війну та її наслідки досліджували Богатуров А. Д. [1,2], Новакова О. В., Цветов П. Ю. [9], Зоан Тхи Тин [6] та ін.. Зокрема, Хейсінгс М. [12] у своїй праці «В'єтнам. Історія трагедії. 1945-1975» описує хронологію бойових зіткнень, життя простого населення в умовах війни, особисті спогади учасників.

Мета статті: проаналізувати війну Франції в Індокитаї 1946-1954 рр. та її наслідки для В'єтнаму.

Виклад основного матеріалу: Важливим наслідком Другої світової війни став розвиток національно-визвольного руху, зокрема і в колоніях Франції. Щоб зберегти статус великої держави, Франція намагалася зберегти власну колоніальну імперію. В Конституції 1946 підкреслювалося, що Французький союз, членами якого повинні були стати залежні від Франції території, покликаний служити інтересам Французької Республіки [11, с. 149].

Друга світова війна сильно змінила загальну ситуацію у французькому Індокитаї. Опинившись формально під юрисдикцією уряду Петена в м. Віші, колоніальна адміністрація французького Індокитаю не тільки пішла на угоду з частково окупованим Індокитаєм японцями, а й активно співпрацювала з ними. Вся економіка колонії була поставлена на службу інтересам Японії. Не дивно, що подібна ситуація активно сприяла наростання невдоволення і в підсумку викликала енергійний опір як у В'єтнамі, так і в Камбоджі і Лаосі [3, с. 347].

За рішенням Потсдамської конференції капітуляцію японських сил на південь від 16 паралелі в Індокитаї доручалося приймати британським військам, на північ – китайським. Британія виступала за збереження колоніального статусу Індокитаю. Китай негативно ставився до французької присутності біля своїх кордонів, а США і СРСР лавірували, прагнучи забезпечити собі підтримку Британії і Франції в європейських питаннях [1, с. 152].

Головним завданням Франції у той час було прагнення отримати згоду Китаю і Великої Британії на французьку участь у роззброєнні японських військ і на воєнну присутність Франції в цьому регіоні. Намагаючись повернути Індокитай, Шарль де Голль сподівався насамперед на підтримку Англії. Ці розрахунки не були позбавлені підстав. Уряд Великої Британії з занепокоєнням стежив за наростанням національно-визвольного руху в Індокитаї, біля кордонів Британської імперії і був зацікавлений в його придушенні. На це і зробили ставку французькі правлячі кола [13, с. 107].

17 серпня 1945 г. почалася збройна демонстрація в Ханой. 20 серпня 1945 року в місті був утворений Народно-революційний комітет Північного В'єтнаму. По всій країні народ брав владу в свої руки, створював Народні комітети. 23 серпня 1945 р народне повстання перемогло в м Х'юе (резиденція імператорського двору). 24 серпня 1945 імператор Бао Дай зрікся престолу. 2 вересня 1945 року на 500-тисячному мітингу в Ханой Хо Ши Мін від імені Тимчасового уряду урочисто проголосив Декларацію незалежності В'єтнаму і створення Демократичної Республіки В'єтнам [8, с. 6].

У вересні 1945 р. в Індокитаї північніше 16 паралелі з метою роззброєння японської армії вступили китайські війська. Територію південніше цієї паралелі зайняли англійські війська. Разом з англійцями прибув і французький військовий підрозділ. 23 вересня в Сайгоні була відновлена французька колоніальна адміністрація. 8 жовтня англійський уряд визнав владу Франції на всій території Індокитаю і на початку 1946

р. вивів свої війська з його території. Основні міста Південного В'єтнаму зайняв Французький експедиційний корпус. Інша ситуація склалася в Північному В'єтнамі [10, с. 534].

Хо Ши Мін не довіряв Китаю і прагнув домогтися міжнародного визнання, що було неможливо без компромісу з Францією. У березні 1946 р після відходу китайських військ з В'єтнаму між в'єтнамськими комуністами і французьким урядом було досягнуто згоди. Париж визнав Хо Ши Міна главою ДРВ на території Тонкіна і Аннама (Північного і Центрального В'єтнаму) за умови входження ДРВ в Індокитайському Федерацію, яка включалася до Французького Союз – французький аналог Британської Співдружності. Хо Ши Мін був не задоволений таким врегулюванням. Він наполягав на включенні до складу ДРВ також і південної частини В'єтнаму – Кохінхіни. Але французька влада не хотіла втратити прямий контроль над найбагатшим районом країни. Відмова задовольнити вимоги Ханоя спровокував затяжний збройний конфлікт Франції з ДРВ [1, с. 153].

Оголосивши про початок військових дій, французький уряд сподівався, що вони не вийдуть за рамки операцій по наведенню порядку в залежній від Франції території. Французькі урядові кола недооцінили військовий потенціал національно-визвольного руху, очолюваного Хо Ши Міном. Але, «операція» перетворилася в повномасштабну війну, яка вимагала значних людських ресурсів та практично половину військового бюджету Франції [11, с. 149].

Восени 1946 французькі колонізатори розв'язали військові дії проти ДРВ в масштабі всієї країни. Зокрема, в листопаді 1946 французькі війська окупували Хайфон і Лангшон в Північному В'єтнамі, а 19 грудня 1946 р почали військові дії із захоплення столиці ДРВ – Ханоя. У відповідь на агресію французьких колонізаторів в'єтнамський народ піднявся на загальну війну Опору. Французький стратегічний план полягав в тому, щоб швидкими ударами з використанням великої сучасної військової техніки розбити збройні сили ДРВ і знищити республіку. План уряду і командування Народної армії ДРВ (головнокомандуючий Во Нгуєн Зіап) висув свій план, який виходив із «стратегії затяжної війни» [8, с. 18].

Для Хо Ши Міна і Во Нгуєн Зіапа стало очевидно, що їм потрібно готуватися до затяжної війни. У пошуках нових баз, які б знаходилися поза досяжністю для французьких бомбардувальників і військових кораблів, вони наказали своїм збройним загонам покинути міста і села і відправитися у В'єтбак, віддалений лісисто-гористий район на північному заході країни. Лідери В'єтміню не мали ілюзій з приводу того, що зі своїм військом вони зможуть домогтися повної військової перемоги. Вони обрали іншу стратегію: зробити французьку присутність в Індокитаї непомірно дорогою. Невеликі підпільні групи вели партизанську війну по всій країні, в той час регулярні формування проводили організовані бойові операції на півночі, коли представлялися сприятливі умови [12, с. 256].

До осені 1947 р. експедиційний корпус захопив всі великі міста ДРВ. Підрозділи Народної армії під командуванням Во Нгуєн Зіапа увійшли в джунглі і перенесли бойові дії в сільську місцевість. 7 жовтня 1947 р. французьке командування почало наступ на район В'єтбак, де знаходились уряд Хо Ши Міна і головні бази армії ДРВ. Але Во Нгуєн Зіап розбив військові частини експедиційного корпусу і змусив французів надовго відмовитися від наступальних операцій [5, с. 244].

У 1948 р. війна вступила в новий етап, який продовжувався до 1950 р. і отримала в літературі назву періоду рівноваги сил. За період рівноваги сил збройні сили ДРВ численно вирости, зміцнилися організаційно і у військово-технічному відношенні, накопичили бойовий досвід, що дозволило їм перейти від партизанської до маневреної війни. Колонізатори в період рівноваги сил дотримувалися нової стратегії: відмовившись від розширення окупованих районів, вони перейшли до зміцнення свого тилу, замість великих військових операцій стали робити невеликі каральні експедиції [9, с. 217].

Французький уряд, усвідомлюючи свою нездатність утримувати В'єтнам, намагався затвердити в країні профранцузький уряд. Відмовившись в 1946 р передати південну частину В'єтнаму Хо Ши Міну, французьке керівництво проголосило Автономну Республіку Кохінхіну в складі Французького Індокитаю. Потім, однак, воно вирішило реставрувати в Південному В'єтнамі монархію, для чого були розпочаті переговори з Бао Даєм, колишнім королем Аннама. В липні 1949 р. Бао Дай був проголошений імператором «незалежного В'єтнаму в складі Французького Союзу» [2, с. 204].

У жовтні 1949 р. ситуація різко загострилася. До влади в Китаї прийшли комуністи на чолі з Мао Цзедунем, і гігантський північний сусід, залишивши в стороні свою історичну ворожнечу з В'єтнамом, оголосив про підтримку В'єтміню. Несподівано Хо Ши Мін і Во Нгуєн Зіап отримали доступ до безпечних притулків і американської зброї, захопленої у розгромленої армії Чан Кайші. У прикордонних районах Китаю були створені військові навчальні табори для в'єтмінців. У війська Во Нгуєн Зіапа були відряджені сотні китайських військових радників. На північному заході В'єтнаму французи почали нести великі втрати. Вони намагалися утримати країну, контролюючи дороги, в той час як ворог переховувався в горах і джунглях. Французи були змушені залишити один район за іншим [12, с. 259].

Восени 1950 в результаті потужного наступу армії і народу В'єтнаму була перехоплена ініціатива у війні опору, звільнені 5 північних провінцій уздовж кордону з КНР і через її територію забезпечений зв'язок з СРСР та іншими соціалістичними країнами. Починаючи з цього моменту, ДРВ почала отримувати необхідну

військову і економічну допомогу, особливо товари стратегічного призначення для армії і національної економіки, які Радянський Союз став регулярно поставляти. Ця величезна підтримка сприяла посиленню економічного і військового потенціалу ДРВ [6, с. 391].

До 1950 року на півночі В'єтнаму Франція контролювала тільки залізні дороги і великі міста. Французькі закони не дозволяли спрямовувати за межі європейських департаментів військовослужбовців строкової служби, і у В'єтнамі могли воювати тільки добровольці, яких не вистачало. Оскільки, бойові дії розвивалися для Франції несприятливо, адміністрація американського президента Д. Ейзенхауера на початку 1954 р. запропонувала вести боротьбу проти комуністів на тристоронній основі – силами Франції, США та Британії. Але малося на увазі, що керувати операціями будуть американські військові, що було неприйнятно для Парижа. Проти багатосторонньої інтервенції були налаштовані і французькі Національні збори, які вимагали припинення війни [2, с. 205].

У 1950 р. за наказом американського президента Г. Трумена у В'єтнамі було відправлено перших 35 американських радників. У 1952 їх кількість зросла до двохсот і США розпочали постачати французам зброю. З приходом до влади Д. Ейзенхауера розмір економічної і військової допомоги Франції зріс. У 1954 р. США оплачувала 75 відсотків усіх витрат, пов'язаних із війною в Індокитаї.

7 травня 1954 р. в'єтнамська армія розгромила колоніальні війська при Дьєн-Бьєн-Фу на північному заході країни. Французький гарнізон в цьому стратегічно важливому районі складався із 17 піхотних батальйонів, не враховуючи танкових частин і авіації. Командуючий колоніальними військами генерал А. Наварр хотів нав'язати в'єтнамцям генеральний бій, якого французи чекали з 1946 року. Тому стягнули в цей район велику кількість військ. Ще на початку 1954 р. Наварра розраховував залучити до Дьєн-Бьєн-Фу як можна більше солдат Хо Ши Міна, оточити їх і знищити. Але все вийшло з точністю навпаки. 50-тисячне угруповання Во Нгуєн Зіапа блокувало Дьєн-Бьєн-Фу і оточило його суцільною лінією траншей. Увечері 1 травня частини Народної армії пішли на штурм. Через шість днів 12 тисяч французьких солдат під командуванням бригадного генерала де Кастрі капітулювали [5, с. 245].

У травні 1954 року в Женеві відкрилася конференція, на якій передбачалося врегулювати в'єтнамське питання. Напередодні першого засідання стало відомо про капітуляцію французьких військ у фортеці Дьєн-Бьєн-Фу. Нездатність Франції продовжувати війну була очевидною. Разом з тим, СРСР і КНР, які грали разом з Британією важливу роль на конференції, теж не хотіли продовження конфлікту. Ні Радянський Союз, ні Китай не були готові субсидувати ДРВ, яка домогалася не тільки виходу Франції з В'єтнаму, а й створення Індокитайської Федерації в складі самого В'єтнаму, а також Лаосу і Камбоджі [2, с. 205].

Угоди про припинення воєнних дій у В'єтнамі, Лаосі та Камбоджі разом із заключною декларацією наради були підписані 20 та 21 липня 1954 року. Хоча США не приєдналися до угод про припинення воєнних дій в Індокитаї, вони заявили, що приймають до уваги ці угоди й утримуватимуться від їх порушення [7, с. 18].

Угоди, зокрема, передбачали: припинення вогню; тимчасовий поділ В'єтнаму на дві частини по 17-й паралелі (де створювалася демілітаризована зона); проведення в липні 1956 р. вільних виборів в обох частинах країни з метою визначення майбутнього політичного режиму і воз'єднання країни; демілітаризацію і нейтралітет В'єтнаму, Камбоджі, Лаосу; заборону на поставки озброєння, боеприпасів і військових матеріалів в ці країни; створення Міжнародної комісії з контролю для спостереження за реалізацією угод [8, с. 70].

Ці угоди були вагомим кроком на шляху зменшення напруженості міжнародних відносин у регіоні. Женевські угоди посилили міжнародне становище ДРВ та гарантували незалежність Лаосу та Камбоджі. Не дивлячись на дані угоди, американський уряд продовжував поставляти у Південний В'єтнам зброю та військову техніку. Виконання угод було зірване в наслідок проголошення за підтримки США 26 жовтня 1955 р. Республіки В'єтнам, яку очолив Нго Дінь Дьєм [7, с. 18].

Причинами поразки Франції в Індокитаї були: військові прорахунки і недооцінка противника, провал політики умиротворення на півночі В'єтнаму, неоднозначна позиція в конфлікті США – єдиного союзника Франції в даному регіоні. Але вирішальне значення мала втрата французьким суспільством зацікавленості в цій війні. Втрата Францією Індокитаю стала лише першим кроком до руйнування французької колоніальної імперії. У 1954 році почалася війна в Алжирі і знову Франція виявилася нездатною навіть утримати в сфері свого впливу колишню колонію. Поразка Франції в Індокитаї стала поворотним пунктом в історії французького колоніалізму, з одного боку дала поштовх до розвалу Французької колоніальної імперії, а з іншого повністю змінила структуру взаємовідносин Франції та її колишніх колоній [4, с. 220].

Висновок. Отже, після Другої світової війни народи Індокитаю розпочинають боротьбу за свою незалежність. Не дивлячись на всі намагання Франції зберегти свою колоніальну імперію, вона зазнала поразки. Втрата цих колоній стала початком краху колоніальної системи Франції. Підписання Женевських угод не вирішило проблем В'єтнаму, який продовжував бути розділеним на дві частини. Поступово США посилюють своє втручання в регіоні, що призвело в 1964 р. до інтервенції США у В'єтнамі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богатуров А. Д. Великие державы на Тихом океане. История и теория международных отношений в Восточной Азии после второй мировой войны (1945-1995). Москва: Конвент - МОН, 1997. 353 с.

2. Богатуров А. Д Системная история международных отношений в четырёх томах Том III. События 1945 - 2003 гг. Москва: Научно- образовательный форум по международным отношениям, 2003. 720 с.
3. Васильев Л. С. История Востока. Москва: Высшая школа, 2005. 575 с.
4. Вилков М. А., Рябинин А. Л. Поражение Франции в Индокитае – ключевой пункт развала Французской колониальной империи / Имперский вопрос и национальный ответ. Москва: Издательский дом ГУ-ВШЭ, 2009. С. 209-222.
5. Войны второй половины XX века / Авт.-сост. А. Н. Гордиенко. Минск, 1998. 544 с.
6. Зоан Тхи Тин советская помощь и поддержка вьетнамскому народу в двух войнах сопротивления (1950—1975 гг.). *Российско-вьетнамские отношения: современность и история. Взгляд двух сторон.* Москва: ИДВ РАН, 2013. С. 386-396.
7. Зовнішня політика країн АТР (1945-2000-і рр.) : [навчальний посібник] / О. В. Шевчук, Л. А. Вовчук, І. С. Погорелова ; наук. ред. О. П. Тригуб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 292 с.
8. Индокитайские войны. Сборник документов / Сост. Д.В. Кузнецов. Благовещенск: Благовещенский государственный педагогический университет, 2017. 648 с.
9. Новакова О. В., Цветов П. Ю. История Вьетнама. Ч. 2. Учебник. Москва: Изд-во МГУ, 1995. 272 с.
10. Окорочков А.В. Секретные войны Советского Союза. Первая полная энциклопедия. Москва: Яуза, Эксмо, 2008. 736 с.
11. Проден Е. Ю. Начало войны в Индокитае и позиция США: влияние европейского фактора (1945–1949 гг.). *Вестник Томского государственного университета.* 2007. № 295. С. 149-151.
12. Хейсингс М. Вьетнам. История трагедии. 1945-1975. / Пер. с англ. [Ирины Евстигнеевой]. Москва: Альпина нон-фикшн, 2021. 868 с.
13. Черкасов П. П. Судьба империи: Очерк колониальной экспансии Франции в XVI-XX вв. Москва: Наука, 1983. 183 с.

УДК 341.1/8

Голодюк Поліна,
магістранта ННІ історії, права
та міжнародних відносин
СумДПУ імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЦЕРКВИ В АНГЛІЇ ЗА ПРАВЛІННЯ ГЕНРІХА VIII

У статті висвітлено процес зародження та становлення Англіканської церкви за часів правління Генріха VIII, основні фактори, які виникали в цьому процесі. Розкрито особливості протікання Реформації в Англії.

Ключові слова: Реформація, англіканська церква, папа римський, єресь, протестантизм.

Golodyuk P. L. Formation of the state church in England during the reign of Henry VIII.

The article highlights the process of the birth and formation of the Church of England during the reign of Henry VIII, the main factors that arose in this process. The features of the Reformation in England are revealed.

Key words: Reformation, Church of England, Pope, heresy, Protestantism.

Початок Реформації в Англії відносять до першої половини XVI ст. Саме на той час вже виникло чимало передумов для докорінних змін у всіх сферах життя. Втім, слід зазначити, що в інших країнах Європи вже почалося формування нової церкви, незважаючи на те, що католицька влада вживала серйозних заходів для її придушення. Виникнення Реформації почалося за правління нового короля з династії Тюдорів. Генріх VIII, вступивши на престол, спочатку підтримував католицизм і навіть написав римському папі спеціальний памфлет на захист цієї віри. Втім, вважається, що авторство було номінальним і що текст належить його найближчому помічнику Томасу Мору. Більш того, король одружився на Катерині Арагонській, яка була тіткою імператора Священної Римської імперії Карла V. Він проводив політику зближення з католицькою Францією: словом, початок його правління ознаменувався підтримкою католицизму. Однак дуже скоро Генріх VIII різко змінив курс, причиною цього послужили серйозні зрушення в соціально-економічному і політичному розвитку країни.

Дореволюційна історіографія цього питання представлена працями В. О. Соколова, які торкалися окремих аспектів історії Реформації та функціонування Таємної ради в Англії. Радянські дослідницькі роботи кінця 50-х - 80-х рр. сприяли накопиченню матеріалу з історії Англії доби середньовіччя та раннього нового часу. В цей період виходить низка робіт, зокрема М. А. Барги, Є. О. Космінського, Є. В. Гутнвої та ін. Багато робіт присвячено англійській Реформації. Цією темою займалися такі історики як: Ю. М. Саприкін, Ю. Є. Івонін, А. В. Ісаєнко, Д. М. Резайкін та ін. Ступінь вивченості зазначеного питання в сучасній українській історіографії представляється вкрай слабко, бо вчені приділяли увагу більш раннім періодам історії. Хоча можна відмітити роботи Духновської О. Н.

Мета статті полягає у висвітленні процесу Реформації, проявів протестантизму та становленні державної церкви в Англії.

Виклад основного матеріалу. Як і у всьому світі реформація в Англії була спрямована проти зростаючого гніту середньовічної католицької церкви. Вже у XII ст. англійські королі почали вступати в суперечності з папством. Найбільші конфлікти починаються у період Столітньої війни, коли країною правив